

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ 1) ลักษณะของข้อความ 2) ความหมาย 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศ 4) ภาษากับหนังสือพิมพ์ และ 5) บทบาทและสถานภาพของหญิงและชายในสังคม

ลักษณะของข้อความ

ข้อความประโยคหรือส่วนหนึ่งของประโยคซึ่งเกิดจากการนำคำหรือวลีมาเรียงกันให้ได้ความ ข้อความที่จะสื่อความหมายได้ดีย่อมต้องอาศัยคำและวลี ถ้าผู้ส่งสารไม่เลือกคำหรือวลีให้เหมาะสม ไม่เรียงถ้อยคำให้ดี ข้อความนั้นก็ไม่สามารถสื่อความหมายตามที่ต้องการได้ เป็นผลให้การสื่อสารโดยใช้ภาษาไม่ประสบความสำเร็จ (พะอบ โปษะกฤษณะ, 2538 : 58)

ข้อความในงานเขียนต่างๆ ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างมารวมกันเพื่อให้ข้อความนั้นสื่อความหมายได้ตามต้องการ องค์ประกอบเหล่านี้จำแนกได้เป็น 4 ประเภท คือ คำที่ใช้ในข้อความ วลีที่ใช้ในข้อความ กลวิธีในการสร้างคำและวลี และโวหารที่ใช้ในข้อความ ดังนี้

1. คำที่ใช้ในข้อความ

คำ คือเสียงพูดหรือลายลักษณ์อักษรที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้นเพื่อแสดงความคิด โดยปรกติถือว่าเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดซึ่งมีความหมายในตัว (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525, 2539 : 186)

คำในภาษาไทยจำแนกออกเป็นชนิดต่างๆ ตามหน้าที่หลักของคำนั้นๆ ได้ 7 ชนิด คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำบุพบท คำสันธาน และคำอุทาน (กำชัย ทองหล่อ, 2540 : 214-292 ; ศาคร บุญเลิศ, 2538 : 56-70 ; ชาคริต อนันทราวัน, 2536, 55-67 และ อัครา บุญทิพย์, 2534 : 42-68)

คำไทยแต่เดิมมาเป็นคำพยางค์เดียว เมื่อภาษามีวิวัฒนาการเพิ่มขึ้นตามความเจริญของผู้ใช้ภาษา จึงได้สร้างคำใหม่ๆ ขึ้นเพื่อใช้เรียกขานสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นคนไทยยังรับเอาคำในภาษาอื่นมาใช้ในภาษาไทย เนื่องจากภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่หยิบยืมมาผสมผสานกันได้ เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างของคำ จะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(เอกฉันท จารุเมธีชน, 2539 : 9 ; ศาคร บุญเลิศ, 2538 : 35-36 ; ชาคริต อนันทรารวัน, 2536 : 45- 46 ; นพดล จันทรเพ็ญ, 2534 : 17 ; อัครา บุญทิพย์, 2534 : 70 ; ดวงมน จิตรจันงค์ และ อาภาพรรณ วรรณโชติ, 2529 : 39-40)

1) คำเดี่ยว คือ คำมูล หรือ คำหนึ่งๆ ที่ไม่สามารถแยกเป็นคำอื่นได้ มีความหมายในตัวเอง อาจเป็นคำพยางค์เดี่ยวหรือหลายพยางค์ก็ได้ เช่น พ่อ แม่ กระโถน คนตรี

2) คำประสม คือ คำที่ประกอบด้วยคำมูลตั้งแต่สองคำขึ้นไป เมื่อผสมเสร็จแล้วจะทำให้เกิดความหมายใหม่หรือยังมีความหมายของคำเดิมปรากฏอยู่ก็ได้ เช่น หางเสือ ลูกเสือ

2. วลีที่ใช้ในข้อความ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2539 : 755) ได้ให้คำจำกัดความ “วลี” ไว้ว่ากลุ่มคำที่เรียงเรียงติดต่อกันเป็นระเบียบและมีกระแสความเป็นที่หมายรู้กันได้แต่ยังไม่เป็นประโยคสมบูรณ์

วลี หมายถึงกลุ่มแห่งคำหมู่หนึ่งๆ ที่มีจำนวนคำตั้งแต่ 2 คำขึ้นไปและไม่มี ความหมายครบที่จะเป็นประโยคได้ จะขึ้นต้นด้วยคำชนิดใดก่อนก็ได้และมีคำพ่วงทำยออกไปอีกคำหนึ่งหรือมากกว่าก็ได้ เรียกว่าวลีทั้งสิ้น ข้อสำคัญที่จะสังเกตก็คือไม่ใช่คำประสม คือ เป็นคำต่อคำที่ใช้ติดต่อกันและมีเนื้อความที่เกี่ยวข้องกันด้วยเพื่อสะดวกแก่การจดจำ เช่น วลีที่มีนามอยู่ข้างหน้าก็เรียกว่า นามวลี สรรพนามอยู่ข้างหน้าก็เรียกว่า สรรพนามวลี เป็นต้น (พระยาอุปกิตศิลปสาร, 2499 : 11-12 อ้างถึงใน พัทณี โชติกเสถียร, 2515 : 9)

วลีทำหน้าที่เป็นส่วนประกอบของประโยคหรือเสริมประโยคต่างๆ ให้มีความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นวลีที่ใช้ในข้อความจึงสามารถจำแนกได้เป็น 7 ชนิด คือ (กำชัย ทองหล่อ, 2540 : 405-406; เอกฉันท จารุเมธีชน, 2537 : 77-79 และ ประยูทธ กุยสาคร, 2527 : 123-125)

1) นามวลี คือ วลีที่มีค่านามนำหน้า เช่น ถนนสายหนึ่ง ชาวเมืองสกลนคร นาฬิกาข้อมือเรือนทอง

2) สรรพนามวลี คือ วลีที่มีคำสรรพนามนำหน้าหรือวลีที่ทำหน้าที่เป็นคำสรรพนาม เช่นท่านอาจารย์ จะไปไหน? เธอคนดี มาหาครูหน่อย ข้าพเจ้านายกำชัย ทองหล่อ เขียนคำภาษาไทย

3) กริยาวลี คือ วลีที่มีคำกริยานำหน้า โดยมีความหมายเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น นั่งร้องเพลง ทำงานหนัก เป็นหน้าไฟ

4) วิเศษณ์วลี คือ วลีที่มีคำวิเศษณ์นำหน้าและทำหน้าที่ประกอบคำอื่นอย่างเดียวกับคำวิเศษณ์ อาจประกอบนาม ขยายกริยา ขยายวิเศษณ์ด้วยกันเองก็ได้ เช่น ช้างสามเชือก

(ขยายนาม) เราสามคน (ขยายสรรพนาม) เขากินข้าวจุเหลือประมาณ (ขยายกริยา) เขางดตามเลิศเหลือประมาณ (ขยายวิเศษณ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นกริยา)

5) บุพบทวลี คือ วลีที่มีคำบุพบทนำหน้า อาจอยู่หน้าคำนามหรือสรรพนาม เช่น ข้าแต่สมาชิกทั้งหลาย (นำหน้านาม) ข้าแต่ท่านทั้งหลาย (นำหน้าสรรพนาม)

6) สันธานวลี คือ วลีที่ใช้เป็นคำสันธานจะมีคำสันธานหรือไม่ก็ได้ คือทำหน้าที่เชื่อมคำ เชื่อมความ เชื่อมประโยค เช่น เขามีความรักในลูกและเมีย ถึงจะอย่างไรก็แล้วแต่ขอให้ท่านเห็นใจฉันบ้าง เพราะอย่างไรก็ตามคุณต้องมาเรียนพ่วงนี้

7) อุทานวลี คือ วลีที่ใช้เป็นคำอุทาน จะมีคำอุทานนำหน้าหรือไม่ก็ได้ เช่น เขาร้องขึ้นมา โอ๊ยตายแล้ว! เขาพูดว่า โอ้โฮขาขาวจริง! อุทานวลีบางลักษณะเป็นอุทานวลีเสริมบท เช่น รักจนไม่ลืมหูลืมตา ฉันไม่เข้อกเข้าใจอะไรทั้งสิ้น อนิจจาความรักเอย มีทั้งสุขและทุกข์

3. กลวิธีในการสร้างคำและวลี

นอกจากลักษณะทางโครงสร้างของคำและวลีที่กล่าวมาแล้ว ยังมีกลวิธีในการสร้างคำและวลีอีกหลายวิธี ซึ่งครอบคลุมลักษณะภาษาต่างๆ ที่ใช้ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน ดังนี้

1) คำหรือวลีที่ใช้เฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะอาชีพ คือ

1.1) คำหรือวลีเฉพาะกลุ่ม ใช้ในกลุ่มเฉพาะสามารถสื่อสารเข้าใจกันได้ในกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชญากรรม เช่น ยิงเซีย หมูตัน (เจ้าของทรัพย์สินรู้ตัว) ลองเนื้อ (ลองสุบกัญชา)

กลุ่มหญิงอาชีพพิเศษ เช่น ทำประตู่ (จำนวนครั้งในการหลับนอนกับแขก)

กลุ่มนักแสดงการพนัน เช่น ดีแตก (ชื่อการพนัน) ค่าโง่ (ค่าปรับเพราะทิ้งไฟไม่ดี) สเปโต

(ไฟตัวพิเศษ)

กลุ่มหนังสือพิมพ์ เช่น ตรวจหน้าแท่น (พิสูจน์อักษรก่อนเดินเครื่อง) เลย์เอ๊าท์ (การจัดหน้าหนังสือพิมพ์) ปรีฟอาร์ท (พิสูจน์อักษรด้วยกระดาษมัน)

กลุ่มนิสิตนักศึกษา เช่น โครม (หนีเรียน) ไทร์ (retire) ร่มไม่กาง (ถูกจับได้ว่าหนีเรียน)

ภาษาประเภทนี้โดยมากใช้ในภาษาพูด ในบางกรณีอาจใช้ในภาษาเขียนพวกบันเทิงคดีได้ มีอายุอยู่ได้ไม่นานอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงความหมาย (เขวง จันทรเขตต์, 2528 : 86; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 65 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 73)

1.2) คำหรือวลีเฉพาะอาชีพ ใช้กันในหมู่อาชีพใดอาชีพหนึ่งและเข้าใจกันในหมู่นั้น อาชีพเดียวกัน (เขวง จันทรเขตต์, 2528 : 86; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 68 และ ประทีป ทิกทินกร, 2523 : 8) เช่น

อาชีพทนายความ เช่น ภาคเศรษฐี ตี๋ต๊อก นิวเจียด

อาชีพแพทย์ เช่น จิ้นหวอด ทำชีซาร์

อาชีพช่าง เช่น ตู๋แมงดา อ้อก

อาชีพทหาร เช่น การกำบัง ปีกลอย การซ่อนเร้น

2) การใช้คำพวน คือการเรียงคำแบบหนึ่ง เมื่ออ่านย้อนกลับสลับสระกันแล้วจะได้คำที่มีความหมายอย่างใหม่ บางครั้งก็ได้คำที่มีความหมายหายบายคาย เช่น มาลันคูแก หมาตาย แยกคอย กากินจี่หมู หม่าหมี เป็นต้น คำประเภทนี้ไม่สมควรนำมาใช้ในการพูดการเขียนทั่วไป โดยปกติใช้พูดล้อเลียนกันระหว่างเพื่อนสนิทเท่านั้น (เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 88; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 68 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 76)

3) การใช้คำย่อหรือคำตัด หมายถึงคำที่เขียนอย่างย่อเพื่อประหยัดเวลาหรือเนื้อที่ มีสองชนิดคือ ชนิดคำตัดออกจากวลีหรือข้อความบางส่วน เช่น นายกฯ สหรัฐฯ จุฬาฯ คำย่ออีกประเภทหนึ่งใช้วิธีตัดเอาเฉพาะตัวพยัญชนะต้นแล้วเติมจุดลงไป เช่น สนง. หจก. ร.ร. การใช้คำย่อหรือคำตัดในงานเขียนควรใช้ให้ถูกต้องตามวิธีของแต่ละหน่วยงาน (เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 89; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 67 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 77)

4) การใช้การเล่นคำ คือการใช้คำพิศความหมายจากที่กล่าวไว้เดิมหรือจากที่เข้าใจกันทั่วไป เช่น เขาเป็นนักร้องเก่งที่สุดในโรงเรียน คำว่า นักร้อง ในที่นี้อาจหมายถึงร้องไห้ ไม่ใช่ร้องเพลง (เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 104)

5) การใช้คำเลียนเสียง คือ

ก. การเลียนเสียงพูด หมายถึงคำที่ถ่ายออกมาให้เหมือนกับเสียงพูดให้มากที่สุด บางครั้งเสียงพูดเหล่านั้นเล่นลิ้นทำให้การเขียนผิดแปลกไปด้วย เช่น ไซมัย ดีที่ซู้ด มาค้วยเหรอ (เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 89)

ข. การใช้คำพูดให้เหมือนกับเสียงวัตถุหรือสัตว์ เพื่อสะกิดความรู้สึกของผู้อ่านทั้งทางเสียงและทางใจ เช่น ร้องโหยหวน (เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 104)

ค. การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติ เป็นวิธีการที่ถ่ายทอดเสียงที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น เสียงฟ้าผ่า เสียงฟ้าร้อง เสียงลมพัด เสียงครวญคราง เสียงดนตรี เป็นต้น เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดอารมณ์ร่วมไปกับการบรรยายอย่างสมจริง (สนิท ตั้งทวี, 2528 : 63 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 71)

6) การใช้สัมผัส (เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 104) คือ

ก. การใช้สัมผัสสระตัวเดียวกัน เช่น ไพเราะเสนาะโสต

ข. การใช้สัมผัสอักษร เช่น ตาโตตกคันตาล

7) การใช้คำที่เกิดจากอารมณ์ คำประเภทนี้ทำให้เกิดความรู้สึกต่างๆ โดยไม่ตั้งใจหรือเจตนาจะกล่าวคำเช่นนั้น (เชวง จันทระเขตต์, 2528 : 85; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 63 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 70) เช่น

โอย โอ้ย เป็นคำที่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกที่เจ็บปวด

เอ้อเฮอ เป็นคำที่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกประหลาดใจ

โธ เป็นคำที่เกิดจากอารมณ์ความรู้สึกสงสารเห็นอกเห็นใจ

8) การใช้คำที่เป็นรูปธรรม คำประเภทนี้ให้ความหมายและความเข้าใจไปในทางรูปร่างที่สัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย (เชวง จันทระเขตต์, 2528 : 85; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 64 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 71) เช่น

คำที่รับสัมผัสได้ทางประสาทตา เช่น สูง ต่ำ คำ ขาว ยาว ล้วน

คำที่รับสัมผัสได้ทางประสาทหู เช่น คุ่ม เปรี๊ยะ ปัง ขวบ

คำที่รับสัมผัสได้ทางประสาทจมูก เช่น หอม เหม็น ฉุน หืน

คำที่รับสัมผัสได้ทางประสาทลิ้น เช่น เปรี๊ยะ หวาน มัน เค็ม

คำที่รับสัมผัสได้ทางประสาทกาย เช่น เย็น ร้อน อุ่น หยาบ

9) การใช้คำที่เป็นนามธรรม หมายถึงคำที่ให้ความหมายทางความคิด คำประเภทนี้เรารับความหมายได้ด้วยใจ เช่น ความยุติธรรม ความชั่ว ความดี ความงาม ความสัตย์ ความรัก ความเกลียด ชอบ โง่ บาบ บุญ คำประเภทนี้ให้ความหมายไม่ชัดเจนเท่าคำที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นนักเขียนจึงพยายามทำคำเหล่านี้ให้มีความหมายทางรูปธรรมด้วยวิธีการอุปมาอุปไมย (เชวง จันทระเขตต์, 2528 : 86; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 64 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 72) เช่น โง่เหมือนโลซก ยุติธรรมเหมือนท้าวมาลิวราช ใจบุญเหมือนพระเวสสันดร

10) การใช้คำต่างประเทศ คือ การนำเอาคำในภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาบาลี สันสกฤต อังกฤษ จีน มลายู มาใช้ในภาษาไทย ตัวอย่างเช่น โซดา แก๊ส เสต็จ กะละมัง (เชวง จันทระเขตต์, 2528 : 88; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 67 และ ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 75)

11) การใช้คำมีศักดิ์หรือคำสุภาพรวมทั้งคำราชาศัพท์ ได้แก่คำที่ให้ความรู้สึกรู้สึกว่ามีความสุภาพหรือสูงส่ง (เชวง จันทระเขตต์, 2528 : 85; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 64; ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 71 และ ประทีป วาทิกทินกร, 2523 : 7) เช่น

คำธรรมดา

ดิน

กิน

เมีย

เดิน

คำมีศักดิ์

พระบาท

เสวย

ภรรยา ชายา มเหสี

ดำเนิน ยุรยาตร ครรไลหงส์

12) การใช้คำคำหรือคำขยาย ได้แก่คำจำพวกที่เป็นคำคำ คำสบล คำเสียดสีมีนัยขยาย คาย เช่น 'ไอ... อีฉิบ... แม่... คำประเภทนี้ไม่สมควรนำมาใช้ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน แต่อาจใช้คำคำหรือคำขยายเพื่อเพิ่มรสชาติในงานเขียนนวนิยายหรือเรื่องสั้นได้ (เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 87; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 66; ชำนาญ รอดเหตุภัย, 2519 : 74 และ ประทีป ทิกทินกร, 2523 : 8)

ผะอับ โปษะกฤษณะ (2538 : 68-69) ได้จัดประเภทของคำไทยที่ใช้ในปัจจุบันบางประเภทว่าเป็นคำที่ไม่ควรนำมาใช้ในภาษามาตรฐาน เพราะเป็นการสร้างคำและวลีที่อาจทำให้สื่อความที่ผิดไปได้ ได้แก่ คำคำหรือคำขยาย คำย่อ และมีลักษณะของคำอีก 2 ประเภทที่ควรหลีกเลี่ยง คือ การใช้คำที่ใช้ในการประพันธ์ ใช้เฉพาะในการเขียนงานประพันธ์เท่านั้น ไม่สามารถนำไปใช้ในภาษาธรรมดาได้ เช่น มารศรี ราตรี และการใช้คำต่างประเทศปนไทย คือ การนำคำในภาษาต่างประเทศมาใช้ปนกับคำในภาษาไทย เช่น เธอช่างสวยเพอเพ็ค (perfect) อะไร เช่นนี้

4. โวหารที่ใช้ในข้อความ

โวหารเป็นรูปภาษาแบบหนึ่งที่สามารถสื่อความได้ง่ายและเร็ว โวหารจำแนกได้เป็น 14 ประเภท คือ (พจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2000 : 1587; ณาจารย์ ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542 : 11-15 และ 2539 : 4-6; สุจริต เพียรชอบ, 2539 : 88-91; เอื้อน เล่งเจริญ, 2534 : 133-137; นิตยา กาญจนะวรรณ, 2531 : 45; เชวง จันทระเชตต์, 2528 : 92-104 และ ศรีวิไล ดอกจันทร์, 2528 : 43-45)

1) โวหารอุปมา (simile) คือ การเปรียบเทียบระหว่างของสองสิ่งที่แตกต่างกัน การเปรียบเทียบแบบนี้จะสังเกตได้ง่ายจากคำที่ปรากฏในประโยคหรือข้อความซึ่งมักจะมีคำเชื่อม เช่น อย่าง อย่างกับ เสมือน ประหนึ่ง ไม่ผิดกับ เท่ากับ เหมือน ราว ราวกับ ละม้าย เสมอเหมือน ดัง ดังราวกับ เป็นต้น เช่น

“มะลิใจแข็งเหมือนเพชร” ประโยคนี้เปรียบเทียบของสองสิ่งคือ ความใจแข็งของมะลิตกับความแข็งของเพชรเพียงด้านเดียว เพราะเพชรอาจมีคุณสมบัติอย่างอื่นนอกจากความแข็ง เช่น ความสุกใส ความแวววาว ความขาว เป็นต้น

“ผิวขาวดั่งสำลี” ประโยคนี้เปรียบเทียบผิวที่ขาว กับ ความขาวของสำลีเพียงด้านเดียว เพราะสำลีอาจมีคุณสมบัติอย่างอื่นอีก เช่น ความนุ่ม ความเบา เป็นต้น

2) โวหารอุปลักษณ์ (metaphor) คือ เป็นการเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง เช่นเดียวกับการเปรียบเทียบแบบอุปมาแต่จะเปรียบลึกซึ้งกว่า กล่าวคือการเปรียบเทียบแบบ

อุปลักษณ์นอกจากจะให้เห็นภาพแล้วยังจะบ่งบอกถึงคุณลักษณะของสิ่งที่จะเปรียบด้วยโดยไม่ใช้คำเชื่อม เช่น

“เจ้าหล่อนเปรี้ยว” หากพิจารณาแบบอุปมาประโยคนี้เปรียบเทียบของสองสิ่งคือ ผู้หญิงคนหนึ่ง กับ รสชาติความเปรี้ยวเพียงด้านเดียว เพราะรสชาติความเปรี้ยวอาจมีคุณสมบัติอย่างอื่นอีกนอกจากความเปรี้ยว เช่น รสชาติที่จัดจ้าน ถ้าหากพิจารณาแบบอุปลักษณ์อาจหมายถึงผู้หญิงคนหนึ่งที่ชอบแต่งตัว หรือมีบุคลิกที่จัดจ้านเหมือนกับรสเปรี้ยว

3) นามนัย (metonymy) คือ การเลือกสรรคำหรือวลีที่เหมาะสมซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด บางครั้งเรียกว่าการตั้งสมญานาม เช่น

“เขาหวงเก้าอี้ของเขามาก” โดยใช้ “เก้าอี้” แทนตำแหน่งการงาน

“นางสิงห์แทตเซอร์กำลังจะเดินทางมาเยือนประเทศไทย” โดยใช้ “นางสิงห์” แทนตำแหน่ง ผู้นำประเทศและแทนความเป็นผู้นำหญิง

4) อุปมานิทศน์ (allegory) คือ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะพิเศษ เป็นอุปมาที่แต่งขึ้นเป็นเรื่องอาจเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง มีความหมาย 2 นัย ความหมายแรกเป็นความหมายพื้นผิว ความหมายที่สองเป็นความหมายลึกซึ่งอาจเกี่ยวกับศีลธรรม ศาสนา การเมือง สังคมหรือการเสียดสี เช่น “เมืองแห่งการทำลาย” เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงลักษณะของเมืองที่เต็มไปด้วยความวุ่นวาย ความเสียหาย ความสกปรก การต่อสู้แย่งชิง มลพิษและสิ่งต่างๆ ที่ไม่ดีจนมีลักษณะเป็นเมืองที่ไม่น่าอยู่ จึงเปรียบเป็นว่า “เมืองแห่งการทำลาย” ซึ่งเป็นเรื่องที่สมมติขึ้นไม่มีอยู่จริง

5) บุคลาธิษฐาน (personification) คือ การเปรียบเทียบด้วยการสมมติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือสิ่งที่มีชีวิตอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่คนแสดงกิริยาอาการ อารมณ์ หรือความรู้สึกนึกคิดเหมือนคน เช่น

“เนื่องจากฉันมีโอ่งไม่กี่ใบ เมื่อฝนตกหนักที่ไร่องานฉันน้ำล้นน้ำทุกที” ซึ่งคำว่า “ล้นน้ำ” เป็นกิริยาของคนที่ข้าวหรือน้ำเข้าไปในหลอดลมและต้องคายอาหารหรือน้ำออกมาอย่างรวดเร็ว ฉะนั้นเมื่อใช้กิริยา “ล้นน้ำ” กับโอ่ง จึงทำให้เห็นภาพพจน์ของน้ำที่ “ล้นทะลัก” ออกจากปากโอ่งอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกับที่คนต้องรีบคายอาหารหรือน้ำออกจากปากอย่างรวดเร็ว

6) ความผิดพลาดเหตุอารมณ์ (pathetic fallacy) คือ การใช้อารมณ์สะท้อนใจอย่างผิด ๆ ทำให้มีการพรรณนาธรรมชาติอย่างซาบซึ้งเกินไป โดยการนำเอาอารมณ์และความรู้สึกของมนุษย์ไปให้แก่สิ่งไม่มีชีวิต เช่น ฟองคลื่นไม่ทารุณโหดร้ายและไม่กลานอีกด้วย สภาพของจิตซึ่งนำเอาอาการของสิ่งมีชีวิตไปให้แก่ฟองคลื่นเช่นนี้เป็นสภาพของจิตวิปลาสเพราะไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการฝันเพื่องตามอารมณ์ของกวี

7) การแฝงนัย (irony) คือ การพูดตรงข้ามกับความหมายเพื่อเป็นการปรามาส เช่น เขาเป็นคนดีวิเศษเหลือเกิน คำว่า “วิเศษเหลือเกิน” เป็นการปรามาสว่า เขาคงน่าจะไม่ใช่คนดีอย่างที่เข้าใจกันก็ได้

8) อติพจน์ (hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงไปในทางมากหรือน้อยหรือทั้งสองอย่าง เพื่อตอกย้ำหรือเน้นอารมณ์ ความรู้สึก หรือการกระทำ เช่น คิดถึงใจจะขาด คอแห้งเป็นผง ร้องไห้จนน้ำตาท่วมโลก ร้อนจนตับจะแตก เช่น “ฉันค้นหาเธอแทบพลิกแผ่นดิน”

9) ปฏิพจน์ (oxymoron) คือ การนำถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามมาควบเข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังรู้สึกในขั้นต้นว่าเป็นไปไม่ได้ ต่อเมื่อพิจารณาให้ลึกลงไปจึงจะเข้าใจความหมายแท้จริงของถ้อยคำเหล่านั้น เช่น เกลือหวาน, ไฟเย็น

10) ปฏิทรรศน์ (paradox) บางตำราเรียกว่า ปฏิภาคพจน์ เป็นการนำคำที่มีความหมายขัดแย้งกันมาวางไว้ใกล้กันดูผิวเผินแล้วจะขัดแย้งกันเองหรือไม่น่าเป็นไปได้ แต่ถ้าพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะเห็นว่าเป็นไปได้ เช่น ไม่มีวิธีใดที่จะทำให้ตัวเองต่ำลงได้เท่ากับวิธียกตัวเองขึ้นมา, ศัตรูคือยากำลัง, ยิ่งรีบก็ยิ่งช้า

11) การลดความหมายของคำ (euphemism) คือ การใช้ถ้อยคำอื่นแทนคำที่มีความหมายรุนแรงหรืออาจกระทบกระเทือนใจได้ เป็นการถนอมน้ำใจผู้ฟัง เช่น สตรีสูงอายุ ใช้แทนหญิงแก่, ผู้สูงอายุ ใช้แทน คนแก่

12) การประชดเหน็บแนม (sarcasm) คือ การใช้คำพูดซึ่งดูผิวเผินเหมือนกับเป็นการบอกเล่าความจริง แต่มีความหมายที่จะเหยียดหยัน ประชดประชัน กระทบกระเทียบ หรือเสียดแทงบุคคลๆ หนึ่ง เช่น ถ้าคนโกหกต้องตาย ป่านนี้เธอคงต้องตายเสียนานแล้ว

13) การอ้างถึง (allusion) มี 2 ลักษณะ คือ การนำบุคคล หรือเหตุการณ์ หรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งในนิทาน หรือวรรณกรรม วรรณคดีอื่นๆ มาก่ออ้างถึงในงานเขียนของตน เช่น

เมื่อใดหนอใครจะมาคุกเข่า   สยบแทบเท้าหลงนางละเวง
(เพลง หลงเงา)

และการอ้างถึงอีกลักษณะหนึ่ง คือ การนำสุภาษิตหรือสำนวนโวหารมาใช้แทนบุคคลที่จะเอ่ยนามถึง เช่น

กำสรวลศรีปราชญ์พร้อง	เพรงกาล
จากจุฬาลักษณ์ลาญ	สวาทแล้ว
ทวาทศมาสสาร	สามทวยษ ฤวิลแฮ
ยกทักกลางเศศแก้ว	กึ่งร้อนทรงเวียม

(นิราศนรินทร์ ของ นายนรินทร์ธิเบศร์ (อิน))

14) สัญลักษณ์ (symbol) คือการนำคำที่มีความหมายหนึ่งสมมติขึ้นแทนสภาพหรือสิ่งต่างๆ เพื่อแนะให้คิดตามความหมายอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เช่น

โคม	แทน	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สีขาว	แทน	ความดีงาม ความบริสุทธิ์
นกพิราบ	แทน	เสรีภาพ สันติภาพ
ดอกไม้	แทน	ผู้หญิง

สรุปได้ว่าการใช้โวหารในข้อความเพื่อสื่อความหมายนั้น จะเกิดประโยชน์ก็ต่อเมื่อใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ทำให้สารที่ส่งออกไปมีความหมายตรงตามกับผู้ส่งสารต้องการ เพราะว่าการใช้โวหารเปรียบเสมือนผงชูรสที่เพิ่มรสชาติให้แก่อาหาร ดังนั้นจึงควรใช้ให้พอเหมาะพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไปเพราะอาจทำให้สารที่ส่งออกไปมีความหมายที่ผิดเพี้ยนไปได้

ความหมาย

ในการสื่อสารของมนุษย์สิ่งที่สำคัญที่สุด คือการสื่อความหมายในสารให้ผู้รับสารสามารถตีความหมายได้ตรงกับผู้ส่งสาร บางครั้งคำหรือวลีที่ผู้ส่งสารส่งออกไปอาจมีความหมายไม่คงที่ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสื่อสารในแต่ละครั้ง ดังนั้นความหมายของสารจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความหมายโดยตรง (denotation) และความหมายโดยนัย (connotation)

1. ความหมายโดยตรง

ความหมายโดยตรง หมายถึง ความหมายเดิมของคำเป็นความหมายในพจนานุกรมซึ่งบางครั้งอาจเรียกว่า ความหมายโดยอรรถหรือความหมายหลัก (เอกนัท จารุเมธีชน, 2539 : 53; นพดล จันทร์เพ็ญ, 2534 : 25; มัลลิกา คณานุรักษ์, 2529 : 17; สุภา อังกระวานนท์, 2527 : 7-20 และ กาญจนา นาคสกุล, 2524 : 21) ความหมายปรนัย (พะอบ โปษะกฤษณะ, 2538 : 59) หรือความหมายพื้นฐาน (ปราณี กุลละวณิชและคณะ, 2538 : 102-104) ตัวอย่างเช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายความหมายของคำว่า “สำลี” และ “ลิง” ไว้ว่า

สำลี น. ต้นไม้ชนิดหนึ่งเมื่อดมมีปุยสีขาว, เรียกว่าปุยของเมื่อดมต้นสำลี

ลิง น. สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ปกติอยู่บนต้นไม้ มีหางบ้าง ไม่มีบ้าง มีหลายชนิด เช่น ลิงลม ลิงแสม ว.ชอบกระโดดโลดเต้น

เอกนัท จารุเมธีชน (2539 : 54-55) สมพร มั่นตะสูตร (2525 : 72-75) และวรรณแก้วแพรง (2524 : 1-4) ได้แบ่งความหมายโดยตรงออกเป็น 7 ชนิด คือ

1) ความหมายตามบริบท ได้แก่ความหมายของคำที่ขึ้นอยู่กับความหมายในประโยค เมื่อข้อความในประโยคนั้นเปลี่ยนไปความหมายของคำก็เปลี่ยนไปด้วย ถ้อยคำในประโยคจึงเป็นตัวกำหนดความหมายของคำ เช่น คำว่า ‘ขึ้น’

เขารุ่งขึ้นไปแล้ว (เคลื่อนไปข้างบน)

ต้นไม้ขึ้นงามเหลือเกิน (งอก)

2) ความหมายจิตประหวัด ได้แก่ความหมายที่เกี่ยวข้องอยู่กับประสบการณ์ ความรู้สึก หรือทัศนคติตามพื้นฐานหรือภูมิหลังของคนแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน เช่น คำว่า ‘ปลา’ นักเลงการพนันอาจจะนึกถึง ปลากัด ชาวประมงอาจจะนึกถึง ปลาและการจับปลา ส่วนเกษตรกรอาจจะนึกถึง บ่อปลาและการเลี้ยงปลา

3) ความหมายขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ได้แก่ความหมายของคำที่อยู่ในลักษณะประโยคอย่างเดียวกัน แต่พูดในสถานการณ์ต่างกันจะมีความหมายเปลี่ยนไปได้ เช่น ขอหอมหน่อย อาจหมายถึง อยากจะได้ต้นหอมขอให้เอามาให้หน่อย แต่ในบางสถานการณ์อาจจะหมายถึง ขอจูบแก้มหน่อย เป็นต้น

4) ความหมายแทนรูปธรรม ได้แก่ความหมายแทนสิ่งที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ เช่น หมวก แก้ว กา ขวด ฯลฯ

5) ความหมายโดยอรรถ ได้แก่ความหมายที่ตรงตามเนื้อความ เมื่อพูดถึงขวดก็คือภาชนะทรงกลมสูงสำหรับใส่น้ำ

6) ความหมายแทนนามธรรม ได้แก่ความหมายที่มองไม่เห็นภาพ เช่น ความดี ความชั่ว ความงาม ฯลฯ

7) ความหมายตามไวยากรณ์ ได้แก่ความหมายของคำตามลักษณะการเรียบเรียงคำในประโยค ถ้าสลับตำแหน่งคำความหมายก็จะเปลี่ยนไป เช่น เธอรักฉัน และ ฉันรักเธอ ความหมายสองประโยคนี้นี้อย่างต่างกัน

2. ความหมายโดยนัย

ความหมายโดยนัย หมายถึง ความหมายที่ชักนำความคิดให้เกี่ยวข้องไปถึงสิ่งอื่น (นพดล จันทร์เพ็ญ, 2534 : 25-27; นิตยา กาญจนะวรรณ, 2531 : 45; มัลลิกา คณานุรักษ์, 2529 : 18-19; สนิท ตั้งทวี, 2528 : 59-60; สุภา อังสุรวรานนท์, 2527 : 7-20; สมพร มั่นตะสูตร, 2525 : 73 และ กาญจนา นาคสกุล, 2524 : 22) ความหมายของคำอาจจะเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความเคยชิน กาลเทศะ บุคคลและความสุภาพของภาษา แต่ละคนอาจจะเข้าใจความหมายของคำเหล่านี้ไม่ตรงกันก็ได้ส่วนมากมักต้องอาศัยบริบทช่วยจึงจะเข้าใจคำที่มีความหมายโดยนัยได้ ความหมายโดยนัย

อาจเรียกว่าความหมายโดยอ้อมหรือความหมายอ้อมนัย (ผะอบ โปษะกฤษณะ, 2538 : 61) ตัวอย่างคำที่มีความหมายโดยนัย เช่น

‘มังกร’ ในความหมายโดยตรงตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง สัตว์ในนิยายจีน รูปลักษณ์แต่มีตีนมีเขา เช่น มังกรตัวนี้ดูน่ากลัวมาก ส่วน ‘มังกร’ ในความหมายโดยนัยที่ต้องอาศัยบริบทอาจให้ความหมายเปลี่ยนไป โดยอาจหมายถึงอวัยวะเพศชาย เช่น ตั้งแต่สมชายไปทำหมันแล้ว มังกรของเขาไม่สู้เลย

‘เสือ’ ในความหมายโดยตรงตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมซึ่งเป็นวงศ์เดียวกับแมว แต่ตัวใหญ่กว่า เป็นสัตว์กินเนื้อ หากินเวลากลางคืน หรือหมายถึงชื่อปลาหลายชนิดและหลายวงศ์ ซึ่งมีลายพาดขวางลำตัว เช่น เสือพ่นน้ำ แต่ในความหมายโดยนัยที่ต้องอาศัยบริบทอาจให้ความหมายเปลี่ยนไป อาจหมายถึงคนที่มีเล่ห์เหลี่ยม โหดเหี้ยมหรือฉลาด เช่น ขจรร้ายเหมือนเสือ (นพดล จันทรเพ็ญ, 2534 : 25)

ตัวอย่างคำที่มีความหมายโดยนัย ซึ่งมักจะใช้ในการเขียนและการพูด และผู้เขียนหรือผู้พูดต้องการใช้เป็นคำเปรียบเทียบ เช่น (นพดล จันทรเพ็ญ, 2534 : 26 และ สมพร มั่นตะสุตร, 2525 : 73)

<u>คำที่เป็นนัย</u>	<u>ความหมาย</u>
เก้าอี้	ตำแหน่ง
นกอินทรี	ความยิ่งใหญ่
ดอกไม้	ผู้หญิง ความรัก
ภมร ผึ้ง	ผู้ชาย
จิ้งจอก	ความเจ้าเล่ห์ ไม่ซื่อสัตย์
ราชสีห์	ผู้นำ ซื่อตรง
ม้า	ความสง่างาม กิริยาที่ไม่เรียบร้อย
เสือ	ความดุร้าย ผู้ชาย
แมงดา	ชายที่เกาะหญิงโสเภณีกิน
เด็ก	โสเภณี
กระดังาย	ผู้หญิงที่ผ่านการแต่งงานมาแล้ว
นกขมิ้น	คนเร่ร่อน

การศึกษาเรื่องความหมายของคำยังมีอยู่น้อยมาก ส่วนมากมักศึกษาถึงลักษณะทางไวยากรณ์ หรือสำนวนโวหารตามหลักภาษาไทยเท่านั้น พรพิลาส เรื่องโชติวิทย์ (2535 : 10-24) ได้ศึกษาถึงเรื่องความหมายของการวิเคราะห์คำ โดยเน้นที่คำที่มีความหมายโดยนัยหรือความหมายแฝง ดังนี้

การวิเคราะห์ความหมายโดยนัยของคำ ได้แบ่งประเภทของความหมายออกเป็น 2 แบบ คือ

1) ประเภทของความหมายโดยนัยที่แบ่งตามด้านของความหมาย พิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ

ก. ความหมายโดยนัยด้านนัยประหวัด จะแสดงประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่คำค่านั้นบ่งถึงประสบการณ์อาจเป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่ประสบมาหรือ ได้ยินมาก็ได้และสามารถบอกได้ว่าเจ้าของภาษาทราบเรื่องราวหรือเหตุการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้นอย่างไรบ้าง

ข. ความหมายโดยนัยด้านความรู้สึก จะแสดงความรู้สึกในทางบวกหรือทางลบที่มีต่อสิ่งที่คำค่านั้นบ่งถึง อาจเป็นความรู้สึกที่เป็นอารมณ์ต่างๆ เช่น น่าพอใจ น่ารัก น่าสงสาร น่ากลัว น่าเอ็นดู เป็นต้น หรืออาจเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม เช่น รู้สึกว่าสิ่งๆ นั้น (คน, สัตว์, สิ่งของ ฯลฯ) สูงส่งหรือต่ำต้อย และอาจเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ของชุมชน เช่น รู้สึกว่าสิ่งนั้นเหมาะสม ถูกต้อง ไม่สมควร หรือผิด ความหมายโดยนัยด้านความรู้สึกจะเป็นคำตอบของคำถามที่ว่า เจ้าของภาษาหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีความรู้สึกอย่างไรต่อสิ่งที่คำค่านั้นกล่าวถึง เช่น

เหี้ย ความหมายตรงหมายถึง สัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง มี 4 ขา ส่วนในความหมายโดยนัยด้านนัยประหวัด หมายถึง ความเชื่อต่อๆ มาว่า ถ้ามันขึ้นบ้านใครก็จะนำความอัปมงคลมาสู่บ้านนั้น และความหมายโดยนัยด้านความรู้สึก คือ น่ารังเกียจ ต่ำ

2) ประเภทของความหมายโดยนัยที่แบ่งตามที่มา พิจารณาเป็น 2 ส่วน คือ

ก. ความหมายโดยนัยของสังคม หมายถึง ความหมายที่มาจากทัศนคติของเจ้าของภาษาในสังคมเป็นทัศนคติที่มีร่วมกันของคนทั้งสังคม เช่น ความหมายโดยนัยด้านนัยประหวัดและด้านความรู้สึก ของคำว่า **เหี้ย** ใน 1) จัดเป็นความหมายโดยนัยของสังคม

ข. ความหมายโดยนัยของบุคคล หมายถึง ความหมายโดยนัยที่มาจากทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นทัศนคติที่เป็นผลมาจากประสบการณ์เฉพาะตัวหรือเป็นความรู้สึกส่วนตัวไม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคม เช่น แต่ละคนอาจมีประสบการณ์และความรู้สึกต่อสัตว์ที่เรียกว่า **เหี้ย** ไม่เหมือนกัน ลองเปรียบเทียบระหว่างนายแดง ซึ่งเป็นครอบครัวที่ยากจน ต้องอาศัยหาผลไม้ป่าและสัตว์ป่าในการดำรงชีพ เมื่อเข้าป่าแล้วยังได้ตัวเหี้ยมาเป็นอาหารสำหรับทุกคนในครอบครัวก็จะรู้สึกดีใจ ส่วนนายป๋อง อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยเคยได้ยินเขาเล่าว่าตัวเหี้ยเป็นสิ่งไม่ดี สมควรไล่ไปให้พ้นๆ

เหี้ย สำหรับนายแดง

ความหมายตรงหมายถึง สัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง มี 4 ขา

ความหมายโดยนัยด้านนัยประหวัด หมายถึง สิ่งที่เป็นประโยชน์กับตนและครอบครัว

ความหมายโดยนัยด้านความรู้สึก คือ ดี

เหี้ย สำหรับนายป๋อง

ความหมายตรงหมายถึง สัตว์เลื้อยคลานชนิดหนึ่ง มี 4 ขา

ความหมายโดยนัยด้านนัยประหวัด หมายถึง ความเชื่อต่อๆ มาว่า ถ้ามันขึ้นบ้านใครก็จะนำความอัปมงคลมาสู่บ้านนั้น

ความหมายโดยนัยด้านความรู้สึก คือ น่ารังเกียจ ต่ำ

จะเห็นได้ว่าความหมายโดยนัยของบุคคลจะแตกต่างกันออกไปตามประสบการณ์ หรือความรู้สึกส่วนตัวที่ต่างกันของแต่ละบุคคล

คำ ๆ หนึ่งอาจมีทั้งความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย ขึ้นอยู่กับผู้ใช่ว่ามุ่งใช้คำนั้นสื่อความหมายชนิดใด เช่น คำว่า “ปลาไหล” ถ้าใช้สื่อความหมายโดยตรงก็หมายถึง สัตว์น้ำชนิดหนึ่ง เช่น แองปลาไหล แต่ถ้าหากว่าใช้ในความหมายว่า กะล่อน จับตัวยาก โดยอาศัยลักษณะความลื่นไหลของปลาไหลมาเทียบก็เป็น ความหมายโดยนัย เช่น พ่อปลาไหล เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับเพศ

เพศเป็นสิ่งที่ทำให้คนมีสถานภาพทางสังคมที่ต่างกัน การใช้ภาษาอาจแปรเปลี่ยนไปตามเพศของผู้พูด หมายความว่าในการสื่อความหมายอย่างเดียวกันผู้ชายอาจใช้ภาษาแบบหนึ่ง และผู้หญิงใช้ภาษาอีกแบบหนึ่ง ความแตกต่างระหว่างภาษาของผู้หญิงกับชายนั้นจะมีน้อยหรือมากเบาบางหรือสลับซับซ้อนเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับแต่ละภาษา เช่น ในภาษาญี่ปุ่น แบบแผนของภาษาของผู้หญิงกับภาษาของชายจะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่ทำนองเสียง การใช้คำ ตลอดจนรูปประโยค คนญี่ปุ่นแทบจะยอมรับไม่ได้เลยถ้าได้ยินผู้หญิงคนใดใช้ภาษาแบบผู้ชาย บรรทัดฐานที่ถือกันโดยทั่วไปในญี่ปุ่นคือผู้หญิงพึงใช้ภาษาสุภาพเสมอ โดยเฉพาะเวลาพูดกับเพศตรงข้าม ส่วนผู้ชายสามารถใช้ภาษาแบบไม่สุภาพได้และถือว่าเป็นปกติ ความแตกต่างระหว่างภาษาของผู้หญิงกับภาษาของชายในญี่ปุ่น ส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากในภาษาญี่ปุ่นมีรูปแบบที่ผู้หญิงและผู้ชายใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ไม่เท่ากันและการเรียกขานระหว่างสามีภรรยาที่จะแตกต่างกัน คือคำเรียกขานที่ภรรยาใช้เรียกสามีจะมีความสุภาพและแสดงความเคารพมากกว่าที่สามีใช้เรียกภรรยา ยกเว้นเมื่อมี

ถูกอยู่ด้วยสามิจะเรียกกรรยาให้สุภาพขึ้น (Goldstein and Tamura, 1975 : 113 อ้างถึงใน ปรานี กุลละวณิชย์, 2535 : 21-22)

นอกจากนี้แล้วการศึกษาภาษาของผู้หญิงในภาษาอังกฤษที่ใช้ในสหรัฐอเมริกา (Lakoff, 1973 : 50-51 อ้างถึงใน อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533 : 42) พบว่าภาษาหญิงกับภาษาชายมีความแตกต่างกันหลายประการทั้งในเรื่องคำศัพท์และไวยากรณ์ ในเรื่องคำศัพท์ เช่น คำบอกลี ผู้หญิงใช้คำบอกลีที่ผู้ชายไม่ใช่ เช่น

beige สีเนื้อ สีเทาแกมแดง สีทราย

mauve สีม่วงสด

lavender สีม่วงแบบดอกลาเวนเดอร์

ecru สีเนื้อออกเหลือง สีขาวแก่

aquamarine สีเขียวอมฟ้า

นอกจากคำบอกลีแล้วยังมีคำอุทานที่ผู้หญิงและผู้ชายใช้ต่างกัน เช่น

หญิง : Oh dear you've put the peanut butter in the refrigerator again.

ชาย : Shit, you've put the peanut butter in the refrigerator again.

หรือแม้กระทั่งคำคุณศัพท์ที่ผู้หญิงใช้จะต่างจากผู้ชาย เช่น

คำที่ใช้เฉพาะผู้หญิง adorable, charming, sweet, lovely, divine

คำที่ผู้ชายมักใช้หรือคำที่ใช้ทั่วไป great, terrific, cool, neat

ในด้านรูปประโยคก็มีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของภาษาของหญิงกับภาษาของชายในภาษาอังกฤษ ผู้หญิงมักใช้คำถามห้อยท้าย (tag question) มากกว่าผู้ชาย เพราะผู้หญิงมักไม่แสดงการบอกเล่าที่ตรงและหนักแน่น เช่น

John is here, isn't he?

Sure is hot here, isn't it?

ในเรื่องของการพูดถึงการออกคำสั่งหรือขอร้อง ผู้หญิงมักไม่ใช้รูปประโยคคำสั่งตรงๆ แต่มักใช้รูปคำถามแทน เช่น Will you close the door? Won't you close the door?

ความแตกต่างระหว่างภาษาผู้ชายกับภาษาผู้หญิงในภาษาไทยนั้นสังเกตเห็นได้ชัดเจนมาก ลักษณะบางอย่างของภาษาจะบอกเพศของผู้ใช้ ภาษาที่ผู้หญิงและผู้ชายใช้จะแตกต่างกันในด้านการใช้คำและลักษณะทางไวยากรณ์ โดยผู้หญิงและผู้ชายจะใช้กลุ่มคำที่ต่างกันเนื่องจากมีความสนใจต่างกัน (เอมอร ตรูวิเชียร, 2533 : 48-51) เช่น

1) คำลงท้ายเพื่อความสุภาพ ผู้ชายจะใช้ ขอรับ ครับ ส่วนผู้หญิงจะใช้ ค่ะ ค่ะ ขา ในภาษาพูดจะมีการเปลี่ยนแปลงเสียงและทำให้คำลงท้ายของผู้หญิงกับผู้ชายกลายเป็นเสียงเดียวกัน คือ ครับ+ค่ะ เป็น ฮะ

2) คำอุทาน ผู้ชายกับผู้หญิงอาจจะใช้คำอุทานบางคำเหมือนกัน แต่ก็ยังมีบางคำที่ต่างกัน และผู้ชายมักใช้คำอุทานที่ไม่สุภาพ เช่น โห้เว้ย ตายห่า ส่วนผู้หญิงจะใช้คำอุทานที่ไม่รุนแรงมากนัก เช่น ว้าย คุณพระช่วย

3) คำซ้ำ ผู้หญิงมักนิยมใช้มากกว่าผู้ชาย เช่น สัวสวาย คีดี

นอกจากนี้ สุขุมาวดี บำหิรัญ (2532 : 54-59) ได้ศึกษาเรื่อง “ภาษา : หญิงกับชายใครเป็นใหญ่” พบว่า

1) ภาษาผู้หญิงใช้กฎเกณฑ์ทางภาษาที่แสดงความรู้สึกมากกว่าผู้ชาย และนิยมใช้คำวิเศษณ์ที่ไม่มีความหมาย ขาดนัยที่แสดงอำนาจ

2) ภาษาผู้หญิงมักใช้คำพูดเสียงเพื่อไม่ให้ผูกมัดตัวเอง ทำให้ภาษาผู้หญิงมีลักษณะซ้ำซาก ไม่กระจ่าง ในขณะที่ภาษาผู้ชายจะตรง กระจ่าง กระชับและคำนึงถึงความสุภาพน้อยกว่าภาษาของผู้หญิง

3) ภาษาผู้หญิงมีลักษณะที่เป็นพิธีรีตอง

4) ภาษาผู้หญิงมีลักษณะที่แสดงอารมณ์และอ่อนหวานมากกว่าภาษาผู้ชาย

5) ผู้หญิงมีความระมัดระวังในการใช้ภาษาที่ถูกต้องและสุภาพ หลีกเลี่ยงคำหยาบ คำสบถสาบาน ถ้าจะใช้คำหยาบก็ไม่รุนแรงเท่าผู้ชาย

6) ผู้หญิงมักใช้คำประเภตกำเนิ่นย้าหรือคำที่แสดงความรู้สึกและนิยมใช้คำคุณศัพท์ด้วยรูปของคำซ้ำ ซึ่งมักเป็นคุณศัพท์ที่แสดงความเป็นผู้หญิง เช่น แสดงความน่าเอ็นดู

ความแตกต่างระหว่างภาษาผู้ชายกับภาษาผู้หญิงเกิดขึ้นได้ในทุกภาษาและทุกสังคม ภาษาของผู้หญิงมักต้องสุภาพ มีแบบแผน ส่วนภาษาของผู้ชายมักแสดงออกถึงอำนาจและความไม่สุภาพของภาษา เอมอร์ ตรูวีเชียร (2533 : 39-41) กล่าวว่า อิทธิพลของสังคมที่กีดกันผู้หญิงทำให้ผู้หญิงเป็นเสมือนพลเมืองชั้นสอง คืออยู่ในฐานะด้อยกว่าผู้ชาย สาเหตุของความแตกต่างของภาษาของชายกับภาษาของผู้หญิงมี 2 ประการ คือ

1) การอบรมเรื่องการใช้ภาษา

ผู้ชายและผู้หญิงได้รับการอบรมสั่งสอนในด้านความประพฤติ รวมทั้งการใช้ภาษาที่แตกต่างกัน ผู้ชายถ้าใช้ภาษาที่ไม่สุภาพจะแสดงถึงความเป็นชายไม่ถูกคิดติเตียนจากผู้ใหญ่ แต่ถ้าผู้หญิงใช้ภาษาที่ไม่สุภาพจะถูกตำหนิ จึงทำให้ผู้หญิงต้องใช้ภาษาที่สุภาพและเป็นภาษาที่ไม่หยาบคาย

2) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ในสังคมทั่วไปจะยกย่องผู้ชายและดูถูกผู้หญิงว่าเป็นเพศที่อ่อนแอ และมักจะถูกมองเป็นเครื่องเล่นทางเพศของผู้ชาย การที่สังคมไม่ได้ให้ความเสมอภาคแก่ผู้หญิงทำให้ภาษาที่ใช้กล่าวถึงเพศทั้งสองแตกต่างกันออกไป

คำที่ใช้กับผู้หญิงและผู้ชายจะมีความหมายแตกต่างกันหรือสื่อความหมายเดียวกัน แต่ถ้าใช้กับผู้หญิงจะมีความรุนแรงกว่าหรือทำให้เสียหายมากกว่าคำที่ใช้กับผู้ชาย (เอมอร์ ตรูวิเชียร, 2533 : 43-44) ตัวอย่างเช่น “เจ้าชู้” ถ้าใช้กับผู้ชายจะมีความหมายเป็นกลาง ๆ และเป็นเชิงยกย่องว่าผู้ชายคนนั้นมีความสามารถหรือมีอะไรอยู่ในตัวและจะไม่ทำให้บุคคลนั้นเสียหาย ในทำนองเดียวกันคำนี้ถ้าใช้กับผู้หญิงจะมีความหมายว่าผู้หญิงคนนั้นประพฤติตนไม่เหมาะสม ไม่เป็นกุลสตรีและทำให้เสียหายได้ ผู้ชายที่มีอาชีพขายบริการจะมีคำในภาษาไทยที่ใช้เรียกคนกลุ่มนี้น้อยมาก เช่น อาจเรียกว่า “ไอ้ตัว” ส่วนคำที่ใช้กับผู้หญิงขายบริการจะมีหลายคำด้วยกัน เช่น กะหรี อีตัวหรือคุณตัว โสเภณี นางกลางเมือง คุณนายโรงแรม คำที่ใช้กับผู้หญิงจะมีความหมายไปในทางไม่ดีและเป็นอาชีพที่คนดูถูก ทั้งนี้เพราะว่าสังคมเป็นตัวกำหนดว่าผู้หญิงจะต้องประพฤติตัวอยู่ในกรอบ รักนวลสงวนตัว ถ้าออกนอกกรอบจะเสียชื่อเสียงและมีผู้ดูถูกเหยียดหยาม

นอกจากนี้ยังมีคำต่าง ๆ อีกเป็นจำนวนมากที่แสดงว่าผู้หญิงคือยกว่าผู้ชายในสังคม เช่น อาชีพต่าง ๆ หลายอาชีพถือว่าเป็นของผู้ชาย เมื่อผู้หญิงมีอาชีพนั้นก็จะต้องเติมคำว่า “หญิง” เข้าไปด้วยเพื่อชี้เฉพาะ เช่น แพทย์หญิง ทหารหญิง ตำรวจหญิง เป็นต้น

แม้ในภาษาไทยจะมีคำที่บ่งบอกเพศอยู่บ้าง เช่น พ่อ แม่ ลุง ป้า ปู่ ย่า ตา ยาย ผัวเมีย แต่ก็ยังถือว่ามีคำบอกเพศที่ใช้น้อยมาก จึงต้องมีการอาศัยคำประกอบแสดงเพศในบางโอกาส เช่น (พุลสุข ญาณไพศาล, 2542 : 9-10 และ สาคร บุญเลิศ, 2538 : 9)

เด็กผู้หญิง	เด็กผู้ชาย
เจ้าบ่าว	เจ้าสาว
พ่อบ้าน	แม่บ้าน
ช่างพัง	ช่างปลาย
สาวน้อย	หนุ่มน้อย

คำบางคำแม้จะมีคำประกอบแสดงเพศแต่ไม่ได้บอกเพศก็มี เช่น นายทุน นายหน้า เป็นต้น หรือมีเพศเป็นตรงข้ามกับคำประกอบแสดงเพศก็มี เช่น คุณนาย ขุนนาง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าเพศเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างภาษาของหญิงกับภาษาของชาย และเพศยังเป็นตัวแปรในการกำหนดรูปภาษาที่ใช้ระหว่างภาษาของหญิงกับภาษาของชาย การที่ภาษาของหญิงกับภาษาของชายมีความแตกต่างกันอาจทำให้ภาษาหนึ่งภาษาใดมีการแปรและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของภาษาได้

ภาษากับหนังสือพิมพ์

ภาษาในหนังสือพิมพ์เป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กาญจนา แก้วเทพ (2539 : 64-171) ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าสื่อมวลชนเป็นแหล่งภาษาที่มีเอกลักษณ์ของตัวเองเพราะต้องแสดงตัวเองในพื้นที่และเวลาอันจำกัด ในขณะที่เดียวกันก็ต้องดึงดูดความสนใจของผู้ดู ผู้ฟังและผู้อ่านให้ได้ ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดคือข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะข่าวพาดหัวซึ่งมีเนื้อที่เพียงเล็กน้อยแต่ต้องสามารถดึงดูดสายตาและความสนใจของผู้มองผ่านเพียงแวบแรกให้เข้ามาอ่านให้ได้ อย่างไรก็ตามอิทธิพลของสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์มีผลทำให้ภาษาเปลี่ยนไปมีการแต่งเติมสีสันให้น่าติดตามมากขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสารยังทำให้ช่องว่างระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสารขยายกว้างออกไปยิ่งขึ้น ความสามารถของผู้รับสารในการอ่านและตีความสื่อยังจำกัดอยู่ ในปัจจุบันประเทศไทยมีสถาบันการศึกษาที่สอนผู้ผลิตสื่อแต่ไม่มีองค์กรหรือสถาบันใดที่สอนผู้รับสื่อ

ในงานวิจัยเรื่อง “ภาษากับมวลชน : วิวัฒนาการของภาษาเพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2508-2525 (จันจ วิบูลย์ศรี และ ดวงทิพย์ วรพันธุ์, 2526 อ้างถึงใน ชุตินา สัจจามันท์, 2539 : 88-90) ได้กล่าวถึงลักษณะของภาษาในหนังสือพิมพ์สรุปได้ว่า

1) ภาษาเพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทยในสมัยรัชกาลปัจจุบันยังใช้คำคล้องจอง คำสร้อย คำพุ่มเพื่อย เหมือนหนังสือพิมพ์ในอดีตแต่เพิ่มคำตัดสั้น คำสแลง คำกำกวม คำทับศัพท์ คำคมและสำนวนต่างประเทศเข้าไปด้วย

2) ภาษาเพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ไทย มีวิวัฒนาการที่แตกต่างกันระหว่างผู้จัดทำที่เป็นชาวต่างประเทศ เจ้านายราชวงศ์ และสามัญชน

3) ในด้านเนื้อหา หนังสือพิมพ์ประเภทปริมาณมุ่งเสนอข่าวอาชญากรรมหรือข่าวที่สนองอารมณ์ผู้อ่าน ภาษาที่ใช้จึงมีลักษณะหวิอหาวา รุนแรงและมีการใช้คำสแลงและคำกำกวม ส่วนหนังสือพิมพ์ประเภทคุณภาพมักใช้ภาษาแบบแผนหรือทางการและรายงานข่าวตรงไปตรงมาไม่ค่อยใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด อย่างไรก็ตามปัจจุบันการพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์คุณภาพเริ่มใช้ภาษาหวิอหาวา เพียงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านมากขึ้น

4) ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษา เพื่อการเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์ ได้แก่ ขนาดเนื้อที่ กำหนดเวลาพิมพ์ออกจำหน่าย เจ้าของ ผู้อำนวยกาและบรรณาธิการ ประเภทของหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์คู่แข่ง รสนิยมของผู้เขียนข่าว สภาพสังคมและกฎหมายเกี่ยวกับการพิมพ์

ชวลิต ปัญญาลักษณ์ (2526 : 1-80) ชี้ให้เห็นว่าภาษาในหนังสือพิมพ์มีลักษณะแตกต่างกันตามลักษณะของข้อเขียนและมีลักษณะสอดคล้องกับสมัยนิยม ส่วนข้อบกพร่องที่สำคัญของ

การใช้ภาษาในหนังสือพิมพ์ปัจจุบันคือ การใช้ภาษาที่มีส่วนศักดิ์กับการสื่อความหมาย ได้แก่ การขยายความจนกระทั่งความหมายผิดไป การตั้งสมญานามในทางลบ การสร้างคำย่อและการตัดคำจนความหมายไม่ชัดเจน การเลือกใช้คำไม่ตรงกับความหมายและการใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ ข้อบกพร่องอีกประการคือการใช้ภาษาที่ดูครั้งมาตรฐานทางศิลปกรรม วัฒนธรรม และรสนิยมของสังคมให้ตกต่ำลง ได้แก่การใช้ภาษาไม่สุภาพและภาษาที่ยั่วอารมณ์เน้นความโหดร้ายหรือความกักขะ งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการและการยอมรับภาษาหนังสือพิมพ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและยังชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของการใช้ภาษาในหนังสือพิมพ์ซึ่งมีผลต่อการรับรู้และตีความของผู้อ่าน

ภาษาหนังสือพิมพ์มีลักษณะพิเศษต่างจากภาษามาตรฐาน เพราะหนังสือพิมพ์ต้องใช้ภาษาที่มีความกระชับ รัดกุม สื่อสารและรับสารได้อย่างรวดเร็วและสะดุดความสนใจของผู้อ่านมากกว่าภาษาเขียนธรรมดา นอกจากนี้หนังสือพิมพ์ยังก่อให้เกิดปัญหาและตัวอย่างที่บกพร่องของภาษา เช่น การสะกดผิด การเลือกคำมาใช้ผิด เพราะไม่ทราบความหมายที่แท้จริงหรือไม่ทราบความหมายแฝงและขอบเขตของคำ มีการใช้คำโดยไม่คำนึงถึงระบบของภาษาและหน้าที่ของคำ (สุวรรณ เกรียงไกรเพ็ชร, 2517 : 48-54)

บทบาทและสถานภาพของหญิงและชายในสังคมไทย

บทบาทและสถานภาพของหญิงและชายในสังคมมักเป็นสิ่งที่เรารู้จักจากระบวนการขัดเกลาทางสังคม ความแตกต่างทางร่างกายที่มีมาแต่กำเนิดก็มีส่วนกำหนดให้ผู้ชายแสดงบทบาทและมีสถานภาพที่เป็นผู้คุมกันและผู้แสวงหาอาหารหรือเงินทอง ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงจะแสดงบทบาทและสถานภาพเป็นเพียงแม่ดูแลลูกและแม่บ้าน การแบ่งบทบาทและสถานภาพของคนจึงเป็นไปตามเพศซึ่งมีรากฐานที่ถือเอาลักษณะบางอย่างว่าเป็นหญิง บางอย่างว่าเป็นชาย เช่นถือว่าความอ่อนโยน การฟังผู้อื่นเป็นลักษณะของผู้หญิง และถือว่าความก้าวร้าว ความแข็งแรงและความเป็นอิสระเป็นลักษณะของผู้ชาย ดังนั้นจึงทำให้บทบาทและสถานภาพของหญิงและชายเกิดความแตกต่างกัน (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2533 : 40)

ในเรื่องของบทบาทและสถานภาพของหญิงและชาย มีบริบทอยู่ 2 ระดับใหญ่ๆ ที่สามารถทำให้เห็นถึง บทบาทและสถานภาพของหญิงและชายได้ค่อนข้างชัดเจน คือ บริบทระดับครอบครัวและบริบทระดับชุมชน (วิฑูรย์ ปัญญากุล และ ตรีศดา ตริมรรคา, 2539 : 26-30)

1) บริบทระดับครอบครัว สามารถแบ่งกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัวออกได้เป็น 5 ส่วนที่สำคัญดังนี้

ก. การผลิตทางการเกษตรเพื่อการพาณิชย์

- ข. การผลิตเพื่อการยังชีพในครอบครัว
- ค. การผลิตทรัพยากรมนุษย์ เช่น การตั้งครรภ์ เลี้ยงเด็ก
- ง. กิจกรรมส่วนตัวในภาคธุรกิจนอกระบบเศรษฐกิจ เช่น การแปรรูป การตลาด
- จ. แรงงานรับจ้าง

กิจกรรมทั้ง 5 ประเภทนี้สังคมแต่ละสังคมจะกำหนดบทบาทหน้าที่ของหญิงและชายว่าแต่ละเพศจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องใดบ้าง โดยมีหลักในการจัดแบ่งหน้าที่ตามจารีตของแต่ละเพศเพื่อกำหนดบทบาทและสถานภาพของหญิงและชายภายในครอบครัว เช่น งานที่กำหนดว่าควรเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ชายมักจะเป็นงานที่พิจารณาว่าเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานมาก เพราะผู้ชายเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงกว่า เช่น ขุดดิน สร้างบ้าน หรืองานที่มีความเสี่ยง เช่น การล่าสัตว์ เก็บของป่า ส่วนงานที่กำหนดว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของหญิงคืองานที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับเด็ก เพราะผู้หญิงเป็นผู้ให้กำเนิดทารกและต้องเป็นผู้เลี้ยงดูเด็ก เป็นงานที่เกี่ยวกับการดูแลบ้านเรือน เช่น ทำความสะอาดบ้าน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับอาหารของครอบครัวและเตาไฟ เช่น การทำอาหาร และเป็นงานละเอียดที่ต้องใช้ความอดทนและความรอบคอบ เช่น การเงิน จะเห็นได้ว่าโดยทั่วไปผู้หญิงมักจะได้รับข้อกำหนดบทบาทให้ต้องรับผิดชอบงานในหลายหน้าที่ ส่วนผู้ชายมีหน้าที่หลักเพียงไม่กี่อย่างเท่านั้น

2) บริบทระดับชุมชน สืบเนื่องจากบทบาทหญิงและชายในระดับครอบครัวทำให้บทบาทในระดับนี้สอดคล้องกับบทบาทพื้นฐานที่ถูกกำหนดขึ้นและยังส่งผลถึงความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของอำนาจในระดับครอบครัวและชุมชน คือบทบาทของผู้ชายจะเป็นผู้นำและผู้มีอำนาจสูงสุด ในขณะที่เดียวกันผู้หญิงจะแสดงบทบาทเป็นเพียงผู้ตามและเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้ชายเท่านั้น

ปัจจุบันได้มีการพยายามที่จะส่งเสริมบทบาทและสถานภาพ รวมทั้งสิทธิระหว่างหญิงและชายให้มีความเสมอภาคหรือทัดเทียมกัน ซึ่งสังเกตได้จากงานวิจัยเรื่อง “อำนาจในการตัดสินใจและความหวังต่อการตัดสินใจที่มีต่อกิจกรรมครอบครัวและชุมชนของผู้นำท้องถิ่นชายหญิง” โดย วรลักษณ์ มนต์เอื้อศิริ (2539 : 16-17) ได้กล่าวถึงความเสมอภาคระหว่างชายหญิงว่า ความเสมอภาคย่อมเกิดขึ้นไม่ได้หากผู้หญิงไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควรในการกำหนดค่านิยมและการแบ่งสรรบทบาททางสังคม หากผู้หญิงไม่สามารถพึ่งตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจและหากผู้หญิงไม่มีส่วนร่วมเท่าที่ควรในทางการเมือง ซึ่งเป็นกระบวนการสูงสุดของการตัดสินใจของสังคม และในการส่งเสริมความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมหมายถึงการยอมรับการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของหญิงและชายและการยอมรับให้หญิงและชายมีส่วนร่วมกันบทบาทหน้าที่และจัดแจงบทบาทกันใหม่ได้

1. บทบาทและสถานภาพของหญิง

สหประชาชาติได้ประกาศให้ปี พ.ศ.2518 เป็นปีสตรีสากลและ ปี พ.ศ.2518-2528 เป็นทศวรรษสตรีสากล ประเทศไทยในฐานะเป็นสมาชิกสหประชาชาติได้ขานรับนโยบายดังกล่าว โดยรัฐบาลได้รับแนวปฏิบัติการพัฒนาสตรีของสหประชาชาติที่เรียกว่า WID (Women in Development) บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 และปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 (พ.ศ.2520-2524) ส่วนของการพัฒนาสตรีจะเน้นการพัฒนา 3 ด้าน คือ การศึกษา อาชีพและกฎหมาย เพื่อให้สตรีเป็นพลังของการผลิตที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศก้าวรุดหน้า โดยไม่มีการปิดกั้นโอกาสทางเพศและการมีส่วนร่วมในสังคมของสตรี (กอบกุล อิงคุทานนท์, 2537 : 20-21)

บทบาทและสถานภาพของหญิงและชายต่างถูกกำหนดขึ้น โดยเงื่อนไขทางสรีระวิทยานั่นหมายถึงว่างานที่ผู้ชายทำเป็นงานที่มีคุณค่าและเป็นงานเพื่อการผลิต ในขณะที่เดียวกันงานที่ผู้หญิงทำถือว่าเป็นงานที่ด้อยค่า สกปรกและไม่ใช้การผลิต ซึ่งการกำหนดคุณค่าของงานของผู้หญิงและผู้ชายที่แตกต่างกันนี้เป็นรากฐานสำคัญของความไม่เท่าเทียมกันในด้านบทบาทและสถานภาพระหว่างหญิงและชาย รวมไปถึงการกดขี่ทางเพศด้วย (วิฑูรย์ ปัญญากุล และ ตรียดา ตริมรรคา, 2539 : 16)

บทบาทของสตรีในสังคมไทยยังมีลักษณะที่ขาดความเท่าเทียม โดยเป็นไปตามแนวคิด 2 แนว คือ (กอบกุล อิงคุทานนท์, 2537 : 24-26)

- 1) การกดขี่สตรีเพศเกิดจากระบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy)
- 2) ระบบอำนาจชายเป็นใหญ่เกิดจากการพัฒนาการแบ่งงานตามเพศ (sexual division of labour) ซึ่งกำหนดจากศักยภาพทางธรรมชาติของแต่ละเพศ

จากการวิจัยเรื่อง “สถานภาพและบทบาทสตรีในสังคมไทย” (บุญเดิม ไพเราะ, 2519 : 1-2 อ้างถึงใน ทศนีย์ ปุวรรตน์, 2529 : 20-21) จึงให้เห็นสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยว่า ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันผู้หญิงได้รับการอบรมให้เตรียมเป็นแม่บ้านและภรรยาที่ดี ในปัจจุบันผู้หญิงมีโอกาสศึกษาสูงและช่วยหารายได้ให้กับครอบครัว แม้ในด้านการเมืองผู้หญิงก็เข้าไปมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับจนถึงปัจจุบันได้รับแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิก เป็นรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังพบว่า สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในยุคปัจจุบันจะมีบทบาทสำคัญในครอบครัวทั้งในครอบครัวเมืองและชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญต่อบทบาททางเศรษฐกิจของครอบครัวจึงทำให้ผู้หญิงมีสถานภาพที่สูงขึ้น

เมื่อพิจารณาบทบาทและสถานภาพของสตรีไทยด้านเศรษฐกิจ ด้านกฎหมายและการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษาและด้านการครองเรือน ที่ผ่านมามีการศึกษบทบาทและสถานภาพของสตรีไทยดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ

สถานภาพด้านการประกอบอาชีพของผู้หญิงแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษาและฐานะ ผู้หญิงไม่สามารถดำเนินกิจการอาชีพได้อย่างอิสระเป็นลำเป็นสันเหมือนผู้ชาย ผู้หญิงเป็นเพียงผู้ช่วยเหลือผู้ชายทำงานเกือบทุกประเภท ขอบเขตของอาชีพผู้หญิงมีจำกัดและไม่นิยมให้ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านเหมือนกับผู้ชาย นอกจากนี้บทบาทหญิงในสังคมไทยยังมีลักษณะที่ถูกปิดกั้นและมีการแบ่งแยกในเรื่องของหน้าที่การงานเพียงเพราะว่าเพศต่างกันเท่านั้น (บุญยงค์ เกศเทศ, 2532 : 323) ในการประชุมที่จัดโดยสภาคริสตจักรโลก (W.C.C.) เมื่อเดือนธันวาคม 2532 ที่กรุงเทพฯ ในเรื่องบทบาทสตรีในสังคมไทยว่า ผู้หญิงไทยยังมีปัญหาเรื่องโอกาสในการทำงาน เลี้ยงชีพ โดยศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษาและสื่อมวลชน ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่ และทุนเป็นใหญ่สถานภาพของผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชายในทุกทาง ถึงแม้ว่า ผู้หญิงไทยจะมีส่วนร่วมสร้างเศรษฐกิจอย่างมากก็ตาม (นิรมล พุฒาธร, 2536 : 129) ผู้หญิงส่วนใหญ่ได้รับค่าแรงเพียงครึ่งหนึ่งของค่าแรงที่รัฐบาลกำหนดไว้ รายได้ของผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชายในการทำงานอุตสาหกรรมประเภทเดียวกัน (สุธีรา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช, 2538 : 65-68)

1.2 ด้านกฎหมายและการเมืองการปกครอง

ผู้หญิงมีส่วนร่วมที่จำกัดมากในด้านการเมืองและการกำหนดนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้หญิงเอง ในระดับประเทศผู้หญิงเพียงร้อยละ 5 เท่านั้นที่ดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ในระดับจังหวัดร้อยละ 5 ของสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกเทศมนตรีที่ผ่านการเลือกตั้งเข้าไปเป็นผู้หญิง ในระดับท้องถิ่นมีผู้หญิงเพียงร้อยละ 1 ที่ดำรงตำแหน่งเป็นกำนันผู้ใหญ่ ในด้านนิติบัญญัติผู้หญิงยังไม่เสมอภาคกับผู้ชาย เช่น ในการรับมรดก การทำนิติกรรม การฟ้องหย่า ในทางพฤตินัยผู้หญิงคล้ายจะมีสถานภาพที่ดีกว่าทางนิตินัย เช่น การดูแลบุตร การเก็บรักษาทรัพย์สิน แต่สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการมอบหมายและยินยอมจากผู้ชายก่อน อย่างไรก็ตามสถานภาพด้านนิติบัญญัติและพฤตินัยของผู้หญิงเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชายแล้วยังด้อยกว่าเสมอ (สุธีรา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช, 2538 : 65-68)

ปัจจุบันนี้ในสภาผู้แทนราษฎรมีผู้หญิงอยู่เพียงร้อยละ 6 หรือ 22 คน จากผู้แทน 393 คน รัฐมนตรีหญิงทั้งหมดไม่เคยมีผู้หญิงเกินร้อยละ 2 วุฒิสมาชิกหญิงมีเพียงร้อยละ 8 หรือ 21 คน จากทั้งสิ้น 260 คน (ธีรนาถ กาญจนอักษร, 2542 : 253)

กอบกุล อิงคุทานนท์ (2537 : 17-20) กล่าวว่า เท่าที่ผ่านมามีการมุ่งแก้กฎหมายอันสืบเนื่องมาจากสถานภาพการแต่งงานของผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นเรื่องการถือสัญชาติบุตร การ

จดทะเบียนสมรสซ้อน สิทธิในการประกอบอาชีพของผู้หญิงหลังแต่งงาน สิทธิในการจัดการทรัพย์สินของภรรยา ตลอดจนสิทธิในการเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านและปลัดอำเภอ เนื่องจากสิทธิทางกฎหมายเหล่านี้ยังใช้กรอบการมองฐานะและบทบาทข้างต่ำหลังของผู้หญิงในเรื่องชนชั้นทางเพศและการเลือกปฏิบัติทางเพศทำให้บทบาทของผู้หญิงเป็นอุปสรรคต่อความก้าวหน้าหรือการพัฒนาของผู้หญิง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อธิญา รหัสไทย และ ป. สุขพรวรรกุล (2539 : 109-110) ที่กล่าวว่า กฎหมายบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2518 มาตรา 23 ของสำนักงานข้าราชการพลเรือน แบ่งแยกเพศหญิงชายในบางตำแหน่งหรือพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2503 ซึ่งลงโทษหญิงบริการ เจ้าของ กิจการและแมงดา แต่ไม่ได้ลงโทษผู้ชายที่ไปใช้บริการ กฎหมายเหล่านี้ควรมีการแก้ไข

นอกจากนี้ นิรมล พงศาธร (2536 : 67) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงในด้านการเมืองการปกครองว่านับแต่มีกระแสข่าวและความเคลื่อนไหวสนับสนุนให้ผู้หญิงมีโอกาสสอบคัดเลือกเป็นปลัดอำเภอหญิง คณะรัฐมนตรียังคงยืนยันตามเดิม (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521) ว่าให้โอกาสสอบเข้าเฉพาะเพศชายเท่านั้น โดยอ้างว่างานปกครองในฐานะปลัดเป็นงานที่หนักต้องปราบปรามผู้ร้าย ผู้หญิงไม่สามารถทำงานเช่นนี้ได้อย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จุรี วิจิตรวาทการ (อ้างถึงใน นิรมล พงศาธร, 2536 :69) ที่กล่าวถึงผู้หญิงและการเมืองในกองทุนเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติแก่ยูเนสโกและยูนิเฟมว่า ผู้หญิงไทยยังขาดบทบาทการมีส่วนร่วมอย่างเต็มรูปแบบในทางการเมืองนอกจากการไปลงคะแนนเลือกตั้งเท่านั้น ทั้งนี้เพราะยังมีเจตคติที่ว่าการเมืองเป็นเรื่องยุ่งยากและสกรปรกเสี่ยงต่อการถูกมองด้านลบ ส่วนบทบาทหญิงทางการเมืองการปกครองที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ สุธีรา ทอมสัน (2534 : 67-80) ได้วิจัยพบว่าผู้หญิงยังขาดบทบาททางการเมืองการปกครองอย่างเต็มรูปแบบ การเลือกตั้งระบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง ถ้าหากผู้หญิงยังถูกละเลยไม่มีส่วนร่วม ไม่มีบทบาทและยังไม่ตื่นตัวในเรื่องการบ้านการเมือง ระบบประชาธิปไตยของไทยจะไม่สามารถพัฒนาไปได้ไกลอย่างแน่นอน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพลังของผู้หญิงมีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนารูปแบบการเมืองของไทย

ปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 30 ว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ (ธีรนาถ กาญจนอักษร, 2542 : 259) จึงเห็นได้ว่าความเสมอภาคระหว่างหญิงกับชายได้เกิดขึ้นในสังคมไทยและมีพัฒนาการที่ดีขึ้นเป็นลำดับ

หากมองสถานภาพของผู้หญิงไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะเห็นว่าได้มีการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่ดีขึ้น เพราะมีมาตราสำหรับผู้หญิงถึง 8 มาตรา ในหมวด 4 เช่น หมวดที่ 1 หมวดทั่วไป ในมาตรา 4 ระบุว่าประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนา ไต่ยอมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน หมวดที่ 2 หมวดสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในมาตราที่ 24 ระบุว่าบุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้หรือหมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในมาตราที่ 67 ระบุว่ารัฐพึงรักษา ส่งเสริมและพัฒนาความเสมอภาคของชายและหญิง และมาตราที่ 89 ตรี ระบุว่ารัฐพึงส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำและพึงคุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็ก และแรงงานหญิงกับจัดระบบแรงงานสัมพันธ์รวมทั้งค่าตอบแทนแรงงานให้เป็นธรรม (ประสพสุข บุญเดช, 2539 : 228-241)

1.3 ด้านการศึกษา

ในอดีตระดับการศึกษาของผู้หญิงยังนับว่าต่ำมาก ในจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือของประเทศ 2 ใน 3 คือผู้หญิง ถึงแม้ว่าระดับการรู้หนังสือของประเทศจะมีอัตราสูงกว่าร้อยละ 90 ก็ตาม (สุธีรา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช, 2538 : 65-68)

การที่ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาทัดเทียมกับผู้ชายเพราะว่า ภาระหน้าที่ของผู้หญิงไม่เอื้อ ให้กระทำเช่นนั้น กล่าวคือผู้ชายต้องออกไปทำงานนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ งานภายในบ้านจึงตก เป็นของผู้หญิงที่ต้องรับผิดชอบ ฉะนั้น โอกาสในการได้รับการศึกษาจึงไม่ทัดเทียมกัน

รายงานการศึกษาและรายงานครู ปีการศึกษา 2541 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนัก นายกรัฐมนตรี, 2542) สรุปผลการเปรียบเทียบหญิงและชายที่ได้รับการศึกษาประเภทอาชีวศึกษา และอุดมศึกษาว่า ผู้หญิงได้รับการศึกษาด้านอาชีวศึกษา 57.9% และในระดับอุดมศึกษาผู้หญิงก็ ได้รับการศึกษาถึง 60.6% ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าชายทั้งสองระดับนับเป็นการเปลี่ยนแปลง ในด้านที่ดีขึ้น

1.4 การครองเรือน

ปัจจุบันผู้หญิงจะประวิงเวลาในการแต่งงานออกไปช้าขึ้นกว่าเดิม นอกจากนั้นการที่ ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการวางแผนครอบครัวมากขึ้นนับว่ามีส่วนทำให้อัตราการเจริญพันธุ์และอัตรา การเพิ่มประชากรลดต่ำลงด้วย (สุธีรา ทอมสัน และ เมทินี พงษ์เวช, 2538 : 65-68) นอกจากนี้ สังคมไทยยังยึดเอาวัฒนธรรมแบบอินเดียและวัฒนธรรมจีนที่ให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่า เพศหญิง ถือว่าผู้ชายเป็นผู้ที่มีอำนาจเป็นผู้นำครอบครัวและผู้หญิงมีหน้าที่เพียงเป็นผู้ปรนนิบัติ ผู้ชายเท่านั้น (อมรา พงศาพิชญ์, 2539 : 155-156) ซึ่งใกล้เคียงกับแนวคิดของ จรรยา เศรษฐบุตร และ อุมารณ์ ภัทรวานิชย์ (2541 : 1-8) กล่าวไว้ว่า นับแต่อดีตผู้หญิงมีหน้าที่และบทบาทเฉพาะ

การเป็นภรรยาหรือการเป็นมารดาที่ดีเท่านั้น แต่ในสภาพความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พบว่า ผู้หญิงไม่สามารถที่จะจำกัดบทบาทอยู่แต่เฉพาะในบ้านหรือในครัวจำเป็นต้องออกมาแสดงบทบาทของการเป็นผู้หญิงทำงานนอกบ้าน เพื่อมีส่วนในการหารายได้ให้ครอบครัว แต่เนื่องจากการเรียนรู้เรื่องบทบาททางเพศแต่เยาว์วัยทำให้ผู้หญิงเกิดทัศนคติที่เรียกว่า “กีดกันทางวัฒนธรรม” ทำให้ชีวิตการทำงานนอกบ้านของผู้หญิงต้องเผชิญกับความยุ่งยากนานัปการ เช่น ผู้หญิงรู้สึกว่าคุณเองไม่มีความสามารถเท่ากับผู้ชาย เกิดความกลัวว่าจะไม่ประสบความสำเร็จกับการทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

ในอดีตผู้หญิงมักถูกรอบรมสั่งสอนให้อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือนไม่ให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ชาย เรื่องเหล่านี้ปรากฏชัดอยู่ในหนังสือสุภายิตสอนหญิงและกฤษณาสอนน้อง ในทางตรงกันข้ามผู้ชายมีโอกาสมากกว่าและมีอิสระกว่าจนคล้ายกับว่าไร้ข้อผูกมัด ปราศจากความรับผิดชอบซึ่งปรากฏชัดในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นเรื่องที่ไม่เพียงแต่ยอมรับกันทั่วไปเท่านั้นแต่เป็นสิ่งที่ถูกทำให้เชื่อว่าลูกผู้ชายไทยควรทำให้ได้ก่อนแต่งงานจนกลายเป็นมีธรรมเนียมปฏิบัติในการขึ้นครุ (อมรา พงศาพิชญ์, 2539 : 161)

อย่างไรก็ตามบทบาทผู้หญิงไทยเริ่มมีการพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้นเป็นระยะๆ สายสุริจตุกุล (2535 : 29-108) ได้กล่าวถึงเรื่องการเมืองสตรีไทยในปัจจุบันรวมไปถึงในอนาคต ในการประชุมสมัชชาสตรีแห่งชาติครั้งที่ 1 ว่า บทบาทของผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในแนวทางที่ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องชีวิตครอบครัว การแต่งงานเช่นเรื่องความบริสุทธิ์ของผู้หญิงก่อนแต่งงานก็มีค่านิยมที่ลดความสำคัญลงไป ส่วนด้านเศรษฐกิจ สิทธิมนุษยชน การเมืองและสื่อมวลชนก็กำลังพัฒนาเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าในอดีต ให้ผู้หญิงได้มีโอกาสแสดงออกมากขึ้นเพื่อแสดงถึงศักยภาพของผู้หญิงว่าทัดเทียมและเท่าเทียมกับผู้ชาย ส่วนเรื่องการกระจายอำนาจทางเพศเป็นเรื่องที่ผู้หญิงยังถูกปิดกั้นและมีเงื่อนไขต่าง ๆ มาเป็นตัวกำหนด สุกัญญา หาญตระกูล (อ้างถึงใน กอบกุล อิงคุทานนท์, 2537 : 74-90) เห็นว่า ผู้หญิงถูกกีดกันทางเพศและเป็นผู้ถูกระงับการกระทำตลอดมาเพราะระบบการปกครองแบบศักดินา ซึ่งผู้หญิงต้องเป็นเพศที่รองรับอารมณ์ ต้องปรนนิบัติบุคคลในครอบครัว ดูแลบ้านและต้องทำงานนอกบ้าน ไม่สามารถออกไปมีส่วนร่วมในสังคมได้มากนัก แต่ในปัจจุบันเงื่อนไขทางสังคมได้คลี่คลายไปมากผู้หญิงเริ่มเป็นผู้กระทำในหลายสิ่งหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในทางการเมืองหรือเศรษฐกิจ เช่น เป็นสมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี สมาชิกผู้แทนราษฎร ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น จะสังเกตเห็นว่าผู้หญิงที่จะเข้าไปมีบทบาทอีกด้านหนึ่งซึ่งในอดีตที่ผ่านมาสังคมไม่เปิดรับหรือยอมรับให้ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทมากนัก

บทบาทผู้หญิงที่สะท้อนจากสื่อมวลชนยังไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ในงานวิเคราะห์เนื้อหาข่าวหนังสือพิมพ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง เรื่อง “แผนหลักงานสตรีระยะยาวในส่วนที่

ว่าด้วยสตรีกับสื่อมวลชน” (กาญจนา แก้วเทพ, 2534 : 71) พบว่าในหน้าแรกของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งๆ เสนอข่าวผู้หญิงเพียงร้อยละ 0.76% ในเวลา 1 เดือน ข่าวและภาพที่น่าเสนอในหน้าแรกนี้ที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงมักเป็นข่าวอาชญากรรม โดยที่ผู้หญิงมีบทบาทเป็นผู้ถูกระทำในร้ายหรือมิฉะนั้นก็เป็นคนเห็นแก่ตัวแทบทั้งสิ้นและส่วนใหญ่จะเป็นการนำเสนอภาพของผู้หญิงในลักษณะเป็นเครื่องมือดึงดูดความสนใจทางเพศและการตกเป็นเหยื่อของสังคม

นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้เข้าร่วมในหลักการพื้นฐานของการปฏิรูปการเมืองเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยและปฏิญญาปักกิ่ง 2538 ที่ได้ให้คำมั่นที่จะปฏิบัติตามเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสากลโลกในการพัฒนาความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย (รายงานสัมมนาทางวิชาการเรื่อง หญิงและเด็กได้อะไรจาก (ร่าง) รัฐธรรมนูญ, 2540 : 66) ตามปฏิญญาดังกล่าวประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะ

- 1) พัฒนาการศึกษาศึกษาและฝึกอบรมที่ไม่เลือกปฏิบัติระหว่างหญิงและชาย
- 2) จัดการแบ่งแยกทางอาชีพและการเลือกปฏิบัติในการจ้างงานทุกรูปแบบ
- 3) เร่งอนุมัติและปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศ รวมทั้งอนุสัญญาที่ว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
- 4) ประกันให้สตรีได้บริหารรัฐกิจ รวมถึงตุลาการ องค์กรระหว่างประเทศและองค์กรเอกชน

จากสภาพความเป็นจริงทางสังคมพบว่าหญิงและชายยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ในหลายลักษณะ แต่ในปัจจุบันนี้สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปจึงส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพของผู้หญิงเป็นอย่างมากมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ได้มองบทบาทของชายและหญิงว่ามีความแตกต่างกันแต่ความแตกต่างนี้มีได้เคร่งครัดตายตัว แต่แปรเปลี่ยนไปได้ตามพัฒนาการของสังคม หากได้มีการส่งเสริมความเข้าใจในบทบาทของชายและหญิงที่แปรเปลี่ยนไปนี้จะส่งผลให้มีความเข้าใจต่อกันมากขึ้นและเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาในการปรับตัวด้วย นอกจากนี้ในปัจจุบันผู้หญิงไทยได้รับการศึกษามากขึ้นและมีบทบาททางสังคมในด้านต่างๆเพิ่มขึ้น รวมทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากสังคมในการเปลี่ยนแปลงบทบาทด้วย (ทัศนีย์ ปุวรรตน์, 2529 : 31)

สำหรับบทบาทหญิงในอนาคตมีผู้คาดการณ์และกล่าวถึงกันมากว่าน่าจะเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น (บทบาทสตรีในศตวรรษที่ 21 ไทยรัฐ, 2542 : 20) ผู้หญิงจะเข้าไปมีบทบาททั้งทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา เวลานี้สถานภาพของผู้หญิงไทยหากเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงแล้วถือว่าดีกว่า ในศตวรรษต่อไปสิทธิของผู้หญิงน่าจะได้รับการคุ้มครองให้ดีขึ้นในเรื่องระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมและสังคมควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมากขึ้นแม้จะไม่เท่าเทียมกับผู้ชายแต่ให้มากกว่าที่เป็นอยู่

ดังนั้นจะเห็นว่าบทบาทหญิงในสังคมไทยปัจจุบันถึงแม้จะมีความก้าวหน้าเพื่อให้หญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงอาจมีบทบาทที่ค้ำกว่าผู้ชายอยู่บ้างในบางเรื่อง อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสถานภาพของผู้หญิง โดยเฉพาะทางด้านกฎหมายก็มีการพัฒนาแก้ไขให้ดีขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งผู้หญิงทุกคนต่างหวังว่าอีกไม่นานผู้หญิงจะมีบทบาทในสังคมเพิ่มมากขึ้นและดีขึ้นกว่านี้

2. บทบาทและสถานภาพของชาย

เมื่อก้าวถึงเพศชายในสังคมทุกสังคมมักถือว่าเป็นเพศที่มีอำนาจ มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นผู้นำ วิบุรุษ ปัญญาคุณ และ ตรียศดา ตรีมรรคา, (2539 : 23-24) และ กอบกุล อิงคุทานนท์, (2537 : 25) ได้กล่าวถึงระบบอำนาจชายเป็นใหญ่ว่า ระบบอำนาจชายเป็นใหญ่ก่อรูปขึ้นพร้อมๆ กับการล่มสลายของสังคมที่มีความเสมอภาคในยุคบรรพกาลซึ่งเป็นสังคมที่สืบสายโลหิตทางมารดาเนื่องจากระบบการสมสู่เป็นแบบรวมหมู่ ดังนั้นการสืบสายโลหิตจึงทำได้ทางมารดาเท่านั้น รูปแบบการสมสู่เป็นตัวละครสำคัญที่ทำให้ระบบการสืบสายโลหิตทางมารดา ได้แปรเปลี่ยนมาเป็นการสืบสายโลหิตทางบิดาพร้อมๆ กับการเกิดของอำนาจบิดาและการอยู่ใต้อำนาจของมารดาและบุตร การแปรเปลี่ยนทางอำนาจและบทบาทที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับวิวัฒนาการจากการรวมหมู่มาเป็นระบบคู่และความรู้ในเรื่องการขยายพันธุ์สัตว์ ประกอบกับความต้องการแรงงานเพื่อใช้ในการเพาะปลูกทำให้ผู้ชายเข้าควบคุมความสามารถในการกำเนิดบุตรของสตรี การควบคุมนี้กระทำทั้งในรูปแบบของการกำหนดรูปแบบการสมสู่ของสตรี การจับสตรีมาเป็นเชลยเพื่อให้กำเนิดบุตรที่จะใช้แรงงานในการผลิตอาหารตลอดจนการสืบทอดทรัพย์สิน เมื่อผู้ชายสามารถเข้าควบคุมระบบการสมสู่ของผู้หญิงได้จะทำให้ผู้ชายควบคุมการสืบสายโลหิตให้ตามสายบิดา

สังคมเป็นผู้กำหนดบทบาทให้เพศชายจากการวิจัยของ สุนทรื โคมินทร์ และ สนิท สัมภกร ในเรื่องค่านิยมและระบบค่านิยมไทยของสำนักวิจัยสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์ พ.ศ. 2522 (อ้างถึงใน วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2526 : 67) ได้ยืนยันในข้อเท็จจริงที่ว่าสังคมกำหนดบทบาททางเพศให้กับชายหญิงให้มีบทบาทต่างกันโดยรู้สึกรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม ชายหญิงก็ได้เรียนรู้โดยกระบวนการทางสังคม เรียนรู้ค่านิยมและหลายสิ่งหลายอย่างที่มากับหรือมีผลสัมพันธ์กับบทบาทนั้น จนได้กลายกลืนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ ตัวอย่างเช่น โดยทั่วไปผู้ชายมักถูกฝึกฝนที่จะให้ความสำเร็จในชีวิตและการขวนขวายหาความรู้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ในขณะที่ผู้หญิงถูกฝึกฝนที่จะให้ความสำคัญแก่เรื่องครอบครัว เรื่องความรัก ความผูกพันและการต้องการพึ่งคนอื่นมากกว่า นอกจากนี้บทบาทภายนอกบ้านล้วนเป็นของผู้ชายทั้งสิ้น อธิฐยา รหัสไทย และ ป. สุขพรวรกุล (2539 : 112) จำแนกว่าการติดต่อภายนอกบ้าน การฝากเงิน การกู้ยืมเงิน การฝึก

อบรมถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีเกษตรแผนใหม่ มีการมุ่งอบรมเฉพาะผู้ชายหรือผู้นำครอบครัว (ซึ่งเป็นผู้ชาย) เท่านั้น

เมื่อพิจารณาบทบาทและสถานภาพของผู้ชายไทยด้านเศรษฐกิจ ด้านกฎหมายและการเมืองปกครอง ด้านการศึกษาและด้านการครองเรือน ที่ผ่านมามีการศึกษาบทบาทและสถานภาพของผู้ชายไทยดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

นับจากอดีตที่ผ่านมาสังคมไทยยังคงยึดติดกับความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่กล่าวว่าผู้ชายหรือสามีเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัว เมื่อมีการนำเอาระบบเศรษฐกิจแบบเงินตราเข้ามาใช้ ผู้ชายหรือสามีจึงกลายเป็นผู้ที่มีบทบาทและสถานภาพในการเป็นผู้ผลิตแต่เพียงผู้เดียว จึงทำให้ผู้ชายได้รับมาซึ่งอำนาจและเกียรติ แต่ในยุคปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปในอีกด้านหนึ่ง ผู้หญิงหรือภรรยากลายเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เข้าบ้านหรือจุนเจือครอบครัว จึงเป็นเหตุให้เกิดความเสมอภาคระหว่างชายและหญิง (จรรยา เศรษฐบุตร และ อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์, 2541 : 1-8 และ วรลักษณ์ มนัสเอื้อศิริ, 2539 : 5-7)

2.2 ด้านการเมืองการปกครอง

มีลักษณะที่เด่นชัดมากไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี อธิบดี ไปจนถึงตำแหน่งเล็ก ๆ ในระบบสังคม เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในส่วนนี้อิทธิพลที่ผ่านมามีตำแหน่งเล็ก ๆ ในระบบของสังคมมักสืบทอดอำนาจจากรุ่นปู่ไปสู่น้าและสืบทอดต่อไปจนถึงรุ่นลูกจึงถือว่าการผูกขาดอำนาจของเพศชายเท่านั้น กาญจนา แก้วเทพ (2535 ข. : 104-112) กล่าวว่าจำนวน ส.ส.ในสภาเกือบทั้งหมดหรือส่วนมากจะเป็นผู้ชาย สาเหตุที่ผู้หญิงไม่ค่อยลงสมัครเลือกตั้งก็เพราะว่า สังคมตราว่า ส.ส.หญิงเป็นเพียงดอกไม้ประดับสภาเท่านั้นและคอลัมน์การ์ตูนล้อเลียนเสียดสีการเมืองในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยทุกฉบับเสนอภาพของนักการเมืองชายแทบทั้งสิ้น เปรียบเสมือนการตอกย้ำว่าผู้ชายเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2535 ก. : 109) ได้กล่าวถึงทัศนคติทางการเมืองที่มีลักษณะเพศนิยม การเมืองเป็นเรื่องของผู้ชายมากกว่า ผู้หญิง สามารถมองเห็นได้ในชีวิตประจำวันแม้ในการบริโภคข่าวสาร ผู้ชายจะบริโภคข่าวหนัก คือข่าวเศรษฐกิจการเมืองมากกว่าผู้หญิง ผู้ชายมีบทบาททางเศรษฐกิจและการเมืองมากกว่าผู้หญิง กฎหมายก็เปิดโอกาสให้กับผู้ชายมากกว่า เช่น ถ้าผู้หญิงแต่งงานแล้วต้องใช้นามสกุลของสามีและเปลี่ยนค่าน้ำหน้าชื่อเป็นนาง ส่วนผู้ชายไม่ต้องเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้น

2.3 ด้านการศึกษา

โดยภาพรวมแล้วผู้ชายจะได้รับโอกาสทางการศึกษามากกว่าผู้หญิง นับแต่อดีตผู้ชายจะได้บวชเรียนตั้งแต่เด็กโดยมีวัดเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้ผู้หญิงหมดโอกาสหรือมีในการเรียนหนังสือน้อยกว่าผู้ชาย จนถึงปัจจุบันความคิดเก่าๆ ยังคงมีอยู่ในสังคมที่

ค่อยพัฒนาหรือในสังคมชนบทที่ยังคงยึดติดกับความคิดที่ว่า ผู้ชายควรได้รับการศึกษาให้สูงและมากที่สุดเพราะเป็นผู้นำครอบครัวในอนาคต ส่วนผู้หญิงไม่จำเป็นต้องเรียนมากนักถึงอย่างไรก็ต้องแต่งงานมีครอบครัวและรับผิดชอบหน้าที่ภายในบ้าน (อมรา พงศาพิชญ์, 2539 : 160)

2.4 ด้านการครองเรือน

ผู้ชายมีโอกาสมากกว่าผู้หญิงแทบทุกด้าน เช่น การมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่สภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปชายและผู้หญิงมีโอกาสที่จะใกล้ชิดกันมากขึ้นซึ่งทำให้ผู้ชายมีโอกาสมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานได้มากขึ้นและมักจะไม่ถูกสังคมติเตียน และยังรวมถึงผู้ชายที่มีครอบครัวแล้วยังสามารถที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศนอกชีวิตสมรสได้ถึงแม้จะเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องทั้งทางด้านศีลธรรมจรรยา และกฎหมาย แต่ถ้าหากว่าผู้หญิงกระทำเช่นนั้นจะถูกสังคมประณามว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ส่วนความสำล่อนทางเพศนั้นผู้ชายจะไม่รู้สึกผิด สามารถแสดงออกถึงสิ่งเหล่านี้ได้โดยที่สังคมไม่มีการตำหนิติเตียนแต่กลับยกย่องว่าเป็นสิ่งดีงามแสดงถึงความเป็นชาย (อมรา พงศาพิชญ์, 2539 : 161-163 และ วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2526 : 39-42)

บทบาทของผู้ชายทางด้านสังคมค่อนข้างเด่นชัดมาก ไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ครอบครัว สังคมจะเปิดโอกาสให้ผู้ชายกระทำได้ในทุกกรณีโดยไม่ต้องรับคำครหานินทาแต่อย่างใด แต่สังคมจะไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีบทบาททางสังคมอย่างเต็มที่ นอกจากเป็นสิ่งสวยงามที่มีไว้เพื่อประดับสังคมเท่านั้น (บุญยงค์ เกศเทศ, 2532 : 323)

นอกจากบทบาทในทางการเมืองการปกครอง การศึกษา เศรษฐกิจ จริยธรรมทางเพศ และการครองเรือนแล้ว ผู้ชายยังเป็นผู้ที่ต้องแสดงบทบาททางทหาร การปกป้องประเทศและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ดังนั้นจะเห็นว่าบทบาทของผู้ชายจะเหนือกว่าผู้หญิงตลอดเวลาสรุปได้ว่าระบบผู้ชายเป็นใหญ่ยังคงปรากฏอยู่ในสังคมไทย โดยยังยึดหลักที่ว่าชายคือเพศของผู้นำ ส่วนหญิงคือเพศของผู้อ่อนแอและเป็นผู้ตามเสมอ